

5.3.2021

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

E 149/2020 vp: Valtioneuvoston selvitys: EU, Tutkimus, Komission tiedonanto uudesta eurooppalaisesta tutkimusalueesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa asiantuntijalausuntonaan seuraavan:

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä eurooppalaisen tutkimusalueen eli ERA:n kehittämistä kohti toimivia tutkimuksen ja innovaatioiden eurooppalaisia sisämarkkinoita. Eurooppalainen tutkimusalue mahdollistaa eurooppalaisten tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien paremman kehittämisen, toimivammat työmarkkinat tutkijoille sekä edesauttaa Euroopan kilpailukykyä ja ratkaisujen löytämistä maailmanlaajuisiin haasteisiin. Pienenä osaamispohjaisena avotaloutena EU-tason tutkimus- ja innovaatiotoiminta on Suomelle myös tärkeä työkalu kolmansien maiden kanssa tehtävässä yhteistyössä tiede-, teknologia- ja ulkopoliitikkojen saralla. Lisäksi hyvin toimiva tutkimusalue mahdollistaa pohjoismaisen yhteistyön kehittämisen strategisemmalle tasolle ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväen kasvun tueksi.

Eurooppalainen tutkimusalue (European Research Area, ERA), jota on kehitetty vuodesta 2000 lähtien, sai oikeusperustan vuonna 2007 Lissabonin sopimuksessa. Tavoitteena on toteuttaa yhtenäinen tutkimusalue, jossa tutkijat, tieteellinen tietämys ja teknologia liikkuvat vapaasti ja jonka avulla unioni ja sen jäsenvaltiot lujittavat tieteellistä ja teknologista perustaansa, kilpailukykyään ja kykyään vastata yhdessä suuriin haasteisiin.

Vuodesta 2015 ERA:n kehittämisprioriteetit ovat olleet:

Prioriteetti 1: tehokkaammat kansalliset tutkimusjärjestelmät

Prioriteetti 2 a: optimaalinen kansainvälinen yhteistyö ja kilpailu

Prioriteetti 2 b: tutkimusinfrastruktuurit

Prioriteetti 3: tutkijoille avoimet työmarkkinat

Prioriteetti 4: sukupuolten tasa-arvo ja sen valtavirtaistaminen tutkimus-
alalla

Prioriteetti 5: tieteellisen tietämyksen optimaalinen kierto, saatavuus ja
siirto

Prioriteetti 6: kansainvälinen yhteistyö

Euroopan unionin neuvosto kehotti päätelmissään 2018 uudistamaan eurooppalaista tutkimusaluetta ja pyysi komissiota antamaan aiheesta tiedonannon vuoden 2020 aikana. Tämän johdosta Euroopan komissio antoi 30.9.2020 ERA:n uudistamista koskevan tiedonannon, jossa todetaan

ERA:n avulla saadun paljon aikaan esim. tutkimusinfrastruktuurien, yhteisten tutkimusohjelmien ja tutkijoiden liikkuvuuden saralla, mutta todetaan myös, että EU-maiden tki-intensiteetti ei ole kehittynyt toivotulla tavalla eikä jäsenmaiden tutkimus- ja innovaatiotoiminnan välisiä eroja ole pystytty kaventamaan toivotusti. Tiedonannossa myös määritellään ERA:n perustaksi huippuosaaminen sekä kansallisten ja EU-tason tki-politiikkojen parempi yhdistäminen ja asetetaan tutkimusalueelle neljä strategista tavoitetta:

- t&i-investointien asettaminen etusijalle
- tutkimusosaamisen käyttömahdollisuuksien parantaminen
- t&i-tulosten parempi siirtäminen talouteen
- eurooppalaisen tutkimusalueen syventäminen

Tiedonannossa esitetään, että jäsenvaltiot vahvistavat sitoutumistaan ERA-toimintalinjoihin hyväksymällä Euroopan tutkimus- ja innovaatiotosopimuksen ja ehdotetaan eurooppalaisen tutkimusalueen muutosfoorumin perustamista, missä jäsenmaat komission johdolla linjaavat yhteisiä tavoitteita ja tarkentavat ERA:n kehittämisprosessia ja hallinnointia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kanta eurooppalaisen tutkimusalueen kehittämiseen on, että sen tulee vahvistaa kestävä kasvua, työllisyyttä ja yhteiskunnallista kehitystä. Lisäksi on tärkeää, että Eurooppaan luodaan toimivat ja avoimet tutkimuksen ja innovaatioiden sisämarkkinat ja vahvistetaan synergioita eri politiikkasektoreiden välillä. Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laadun ja vaikuttavuuden tulee olla kaikkien EU-tason tutkimus- ja innovaatiotoimien, myös ERA:n kehittämisen, keskiössä. Euroopassa tulee jatkaa ponnisteluja kohti 3 prosentin bkt-investointitavoitetta ja lisäinvestointeja tarvitaan sekä kansallisesti että EU-tasolla. ERA:n hallintorakennetta tulee kehittää sellaiseksi, että se mahdollistaa riittävän koordinaation ja lisää toiminnan vaikuttavuutta, olematta kuitenkaan liian raskas ja joustamaton.

Vastauksena komission tiedonantoon, Euroopan unionin neuvosto hyväksyi 1.12.2020 päätelmät ERA:n tulevaisuudesta. Neuvoston päätelmissä korostetaan t&i-toiminnan merkitystä kestävä kasvun ajurina ja kansalaisten hyvinvoinnille sekä määritellään uusi eurooppalainen tutkimusalue laatuun ja vaikuttavuuteen painottuvana tutkija- ja innovaatiokeskeisenä alueena, jossa tuetaan tutkijoita, innovaatiotoimijoita sekä tietoa ja teknologiaa ja niiden vapaata liikkuvuutta. Päätelmissä myös painotetaan kaiken tasoisten toimijoiden osallistamista, kv-yhteistyötä, sektorien (erit. koulutus ja teollisuus) välisen yhteistyön vahvistamista sekä 3 prosentin investointitavoitteen uudelleenvahvistamista. Päätelmissä ERA:n kehittämisen pääteemoiksi nostetaan ERA:n syventäminen, toimien suuntaaminen, osallistuminen ja osallisuus. Lisäksi neuvosto pyytää komissiota ja jäsenmaita laatimaan vuoden 2021 aikana ERA-poliittisen toimintasuunnitelman ja uuden hallintomallin.

ERA-muutosfoorumi kutsuttiin koolle ensimmäistä kertaa 4.2.2021 ja sen toimikausi kestää vuoden 2021. Tässä vaiheessa komission puheenjohtaman muutosfoorumin kokoonpanona on EU27 ja EEA-maat. Muutosfoorumin toiminnalle on asetettu kolme päätavoitetta:

- uusia ERA:n hallinnointikehys, joka sisältää Euroopan tutkimus- ja innovaatio sopimuksen.
- ERA-polittisen toimintasuunnitelman laatiminen
- ERA:n seurantamallin ja –verkoston (ERA Scoreboard) uudistaminen